

موضوع پژوهش : اخلاق پزشکی

▶ محقق : محمد حسین مومنی

▶ استاد : دکتر سید محمد حسین میر محمدی

تاریخچه اخلاق پزشکی

► در تاریخ، نخستین نشانه های به جامانده از تلاش برای تدوین نوعی دستورالعمل برای

پزشکی یا درباره رابطه میان پزشک و بیمار به سوگندنامه بقراط و سپس آموزه های

نخستین مسیحیت باز می گردد.

تاریخچه اخلاق پزشکی

- ❖ علم اخلاق در حرفه پزشکی، اهمیت و نقش اساسی دارد.
- ❖ در گذشته، طبیبان علاوه برداشتن درجات بالای علمی، از منزلت اخلاقی نیز بهره مند بودند. همچنین آنان هم از جهت علمی و هم از نظر عملی، الگو برای مردم به شمار می رفتند و مانند پیشوایان دینی همواره مردم را به نیکی و... راهنمایی می کردند.
- ❖ نوشته های ارزشمند آنان چون بقراط، رازی، ابن سینا، آشکار می سازد که به عقیده آنان، پزشک باید روحی پاک داشته و از اخلاق ناپسند به دور باشد، تا حقایق علم پزشکی در دل او جای گیر شود.
- ❖ بر همین اساس، نخست، علم اخلاق را به شاگردان خود می آموختند.

تعریف اخلاق پزشکی

► اخلاق پزشکی (Medical ethics) سیستمی از اصول و قواعد اخلاقی است که ارزش‌ها و قضاوت‌ها را در حوزه پزشکی بکار می‌گیرد.

چرا اخلاق پزشکی باید آموزش داده شود؟

► دلایلی که برای توجیه قرار ندادن اخلاق پزشکی در برنامه درسی دانشکده های پزشکی ارائه می شوند:

- I. "تا زمانیکه پزشک یک فرد ماهر و دانشمند باشد، اخلاق پزشکی مهم نیست."
- II. "اخلاق در خانواده آموخته می شود، و نه در دانشکده های پزشکی"
- III. "اخلاق پزشکی با مشاهده نحوه عملکرد پزشکان ارشد و با تجربه آموخته می شود، و آموزش آن از طریق کتابها و سخنرانی ها بی فایده است."

چرا اخلاق پزشکی باید آموزش داده شود؟

► اخلاق جزء اساسی حرفه پزشکی بوده و خواهد بود.

► اصول اخلاقی مثل احترام به دیگران، رضایت آگاهانه و رازداری در روابط پزشک-بیمار

اصول اساسی هستند

► مطالعه اخلاق، دانشجویان پزشکی را برای مواجهه با موقعیتهای پیچیده به گونه ای

عقلانی و اصولی آماده می کند.

قداست پزشکی

در قرآن کریم آمده است:

هر کس انسانی را بدون ارتکاب قتل یا فساد در روی زمین بکشد، چنان است که گویی همه انسان ها را کشته و هر کس انسانی را از مرگ رهایی بخشد، چنان است که گویی همه مردم را زنده کرده است.

(سوره مائده آیه ۳۲)

قد است پزشکی

- ❖ با دقت در این سخن که فضیلت و برتری هر علم بسته به اهمیت و ارزش موضوع و هدف آن است و اینکه موضوع علم پزشکی، رساندن سلامتی به بدن است، ضرورت برتری آن بر دیگر علم ها روشن تر می شود.
- ❖ رسول اکرم صلی الله علیه و آله در کلامی فرمود:
- ❖ «العلم علمان: علمُ الأديانِ و علمُ الأبدان؛ در حقیقت، علم دین ها و علم بدن ها».

انجمن جهانی پزشکی ژنو

▶ در زمانی که بعنوان یک عضو در حرفه پزشکی پذیرفته شده است:

▶ من بطور جدی خود را متعهد می دانم که زندگیم را در خدمت به بشریت وقف نمایم. من به اساتید خویش احترام گذاشته و سپاسگزار آنان خواهم بود که این حق آنهاست. من حرفه ام را با وجدان و کرامت بکار خواهم بست. سلامت بیمار اولین هدف و توجه من خواهد بود. من به اسراری که بطور محرمانه نزد من هستند، حتی بعد از مرگ بیماران نیز احترام خواهم گذاشت و پایبند خواهم بود. من با تمام قدرتم، از شرافت و رسوم اصیل حرفه پزشکی حمایت خواهم کرد. همکاران من، خواهران و برادران من خواهند بود. من اجازه نخواهم داد که سن، بیماری و ناتوانی، عقیده، قومیت، جنسیت، ملیت، وابستگی سیاسی، نژاد، تمایلات جنسی یا مواضع اجتماعی بین وظایف و بیمارانم مداخله نماید. من متعهد می گردم بیشترین احترام را برای زندگی بشر از آغاز آن، حتی در شرایطی که در معرض تهدید قرار دارم، داشته باشم و دانش پزشکی خود را خلاف قوانین بشریت مورد استفاده قرار ندهم. من این تعهدات را هوشیارانه، آزادانه و با شرافت می پذیرم.

آیا اخلاق پزشکی تغییر می کند؟

► در مورد اینکه برخی جنبه های اخلاق پزشکی در طول سالیان تغییر کرده اند، شکی

وجود ندارد. تا همین اواخر، پزشکان حق و حتی وظیفه تصمیم گیری در مورد

نحوه درمان بیمار را داشتند و هیچ لزومی برای اخذ رضایت آگاهانه از بیماران وجود

نداشت.

مروری بر مبانی اخلاق پزشکی در کتاب قانون بوعلی سینا

در این کتاب ابن سینا اولین شرط لازم برای طبابت را آگاهی و تسلط پزشک بر علم طب و بخش‌های مختلف آن، اعم از

تشخیص، درمان، پیش‌آگهی، پیشگیری و توان‌بخشی بیان کرده است تا از این طریق، آسیب و ضرری به بیمار نرسد. از

نکات اخلاقی دیگر که در تألیف کتاب قانون مشهود است، استفاده از منابع علمی و اطلاعات موثق مختلف با ذکر منابع

است. علیرغم عدم اختصاص بخشی از کتاب قانون به اخلاق پزشکی، متن و محتوای آن، سرشار از توصیه‌های اخلاقی و

مطالبی است که انسان را محور اصلی فعالیت‌های پزشکی قرار داده است.

کرامت انسانی

► از مطالعه سیره اهل بیت (ع) هم در حوزه اخلاق فردی و هم اخلاق اجتماعی می توان به

این اصل دست یافت.

کرامت انسانی

بحث و نتیجه گیری:

با توجه به اهمیت مساله کرامت انسان در اسلام، توجه به کاربرد آن در امور پزشکی لازم و ضروری است عمل به این اصل آثار روحی و روانی مثبتی را در زمینه درمان بیماران در پی خواهد داشت.

معیارها و ارزش‌ها در اصول اخلاق پزشکی

► چارچوب رایج در تحلیل اخلاق پزشکی «اصول ۴ گانه» است که توسط تام بیوچامپ و جیمز چیلدرس در کتابشان به نام «قوانین اصول اخلاق زیستی پزشکی» فرض مسلم دانسته شده‌است.

► این چهار روش، اصل اخلاقی اولیه و ساده را شناسایی می‌کند.

معیارها و ارزش‌ها در اصول اخلاق پزشکی

1. احترام به خود مختاری و استقلال فردی : بیمار حق دارد روش درمان خود را انتخاب کند یا از آن امتناع کند.
2. سودرسانی : فرد شاغل در این حوزه باید به نفع بیمار و سود او عمل کند.
3. عدم ضرررسانی : به فرد آسیبی وارد نشود.
4. عدالت : مسائل مربوط به توزیع منابع بهداشتی درمانی کمیاب و تصمیم‌گیری در مورد اینکه چه کسی چه درمانی را دریافت می‌کند.

رازداری در پزشکی

□ محمدبن زکریای رازی، پزشک و روان شناس میگوید :

سزاوار است پزشک، با بیمار خود، رفیق و نگه دار اسرار وی باشد؛ زیرا رفتار دوستانه طبیب، مایه آرامش و راحتی روان بیمار می شود.

رازداری در پزشکی

❑ در سوگندنامه بقراط آمده است:

آنچه را در حین انجام دادن وظیفه و حتی خارج از آن، درباره زندگی مردم خواهم دید یا خواهم شنید، به هیچ کس نخواهم گفت؛ زیرا این گونه مطالب را باید به گنجینه اسرار سپرد.

❑ و اکنون نیز در سوگندنامه دانشکده های پزشکی چنین می خوانیم:

به خداوند تبارک و تعالی و قرآن کریم سوگند یاد می کنم و شرف و وجدان خویش را گواه می گیرم که راز بیماران را هیچ گاه فاش نسازم.

تخصص در پزشکی

- ▶ پزشک کارآزموده و کاردان می تواند بیماری مراجعه کنندگان را به نیکی تشخیص بدهد و از شیوه درمان آنها نیز آگاه باشد. در غیر این صورت، جان بیمار به خطر می افتد
- ▶ متأسفانه آمار این دسته از پزشکان، در جامعه ما قابل توجه است. بارها پیش آمده است برای درمان یک بیماری به ظاهر ساده به چندین پزشک مراجعه می کنیم، ولی آنها حتی از تشخیص نوع بیماری عاجزند.
- ▶ بر این اساس، بی بهره بودن پزشک از تخصص لازم، برای جامعه بشری زیان بار است و او را به افراد جامعه، مدیون و بدهکار می سازد.

پرهیز از بخل در پزشکی

از امام باقر علیه السلام روایت است:

زکات علم، این است که آن را به بندگان خدا بیاموزی

خداوند متعال در قرآن کریم با صراحت درباره بخل می فرماید:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

(آل عمران: ۱۷۸)

رضایت آگاهانه

- به این ایده اشاره می‌کند که یک شخص باید کاملاً در مورد منافع و خطرات بالقوه روش درمانی انتخابی خود آگاهی داشته باشد و آن را درک کند.
- بیماران می‌توانند خودشان تصمیم‌گیری‌های پزشکی شان را انجام دهند یا اختیار تصمیم‌گیری را به شخص دیگری بدهند. اگر بیمار ناتوان باشد، قوانین موجود فرایندهای گوناگونی را برای کسب رضایت آگاهانه در نظر گرفته‌اند، به‌طور مثال انتخاب یک نفر از سوی بیمار یا خویشاوندانش برای تصمیم‌گیری.
- ارزش رضایت آگاهانه به خودمختاری و حقیقت‌گویی وابسته است.

تحقیق در پزشکی

► برای حفظ مهارت و صلاحیت خود، پزشکان باید با تحقیقات رایج در زمینه فعالیت خویش از طریق آموزش مداوم پزشکی (CME)، برنامه های مداوم آموزش متخصصین، ژورنالهای پزشکی و ارتباط با همکاران آگاه و دانشمند همراه شوند. حتی اگر خود پزشکان در تحقیق درگیر و مشغول نشوند، باید نحوه تفسیر نتایج و بکارگیری آنها را روی بیماران خویش بدانند. بنابراین، یک آشنایی پایه ای با روشهای تحقیق برای پزشک کارآمد ضروری است.